

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

EXPERIMENTAL WORK FOR PREPARING FUTURE TEACHERS TO EDUCATIONAL WORK IN CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

Статтю присвячено пошуку ефективності процесу професійної підготовки студентів до формування досліджуваної якості, яка забезпечується шляхом реалізації сукупності педагогічних умов, а саме: використання потенціалу змісту педагогічних дисциплін для формування толерантності студентів, позитивної мотивації до здійснення інклюзивного навчання, практичної орієнтованості змісту підготовки студентів до майбутньої інклюзивної діяльності, застосування компетентнісного підходу, що дозволяє сформувати цілісну структуру професійної діяльності майбутніх педагогів в умовах інклюзивного навчання, використання інноваційних (проблемних, інтерактивних, дискусійних, імітаційних) методів навчання, що забезпечують активну позицію студента, корпоративне засвоєння теорій і технологій інклюзивної освіти. Експериментально перевірено ефективність запропонованої моделі професійної підготовки майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в умовах інклюзивної освіти. Виокремлюється, що для формування професійної компетентності вчителів, які будуть членами команди психолого-педагогічного супроводу інклюзованої дитини, ще не достатньо вивчення однієї дисципліни. Така підготовка має бути наскрізною. Інклюзивний підхід в освіті покликаний сформувати позитивну педагогічну мотивацію вчителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати «особливу дитину» як цілісну особистість, повноцінного члена суспільства. Слід передбачити у дисциплінах і психологічного, і педагогічного циклу формування певних умінь і навичок роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, розвиток готовності співпрацювати з корекційними і спеціальними психологами, формування знань і вмінь роботи з батьками різних категорій дітей. Важливим етапом була підготовка студентами проектів-рекомендацій учителям для роботи з дітьми з різними нозологіями в умовах загальноосвітньої школи: із затримкою психічного розвитку, з психопатичними станами, із синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю, з аутизмом, з вадами слуху, зору, мовлення тощо. Сутність формувального експерименту полягала в тому, щоб засобами реалізації низки визначених педагогічних умов стимулювати становлення й розвиток кожного з провідних компонентів структури готовності майбутніх педагогів до формування толерантності в учнів основної школи (когнітивного, мотиваційного й діяльнісного) у їх єдності.

Ключові слова: інклюзивна освіта, професійна підготовка, методи навчання, модель, інклюзивна готовність.

Стаття посвящена поиску эффективности процесса профессиональной подготовки студентов к формированию исследуемого качества, которая обеспечивается путем реализации совокупности педагогических

условий, а именно: использование потенциала содержания педагогических дисциплин для формирования толерантности студентов, положительной мотивации к осуществлению инклюзивного обучения, практическая ориентированность содержания подготовки студентов к будущей инклюзивной деятельности, применения компетентностного подхода, позволяющего сформировать целостную структуру профессиональной деятельности будущих педагогов в условиях инклюзивного обучения, использование инновационных (проблемных, интерактивных, дискуссионных, имитационных) методов обучения, обеспечивающих активную позицию студента, корпоративное усвоения теории и технологий инклюзивного образования. Экспериментально проверена эффективность предложенной модели профессиональной подготовки будущих учителей к воспитательной работе в условиях инклюзивного образования. Выделяется, что для формирования профессиональной компетентности учителей, которые будут членами команды психолого-педагогического сопровождения инклюзивированного ребенка, не является достаточно изучения одной дисциплины. Такая подготовка должна быть сквозной. Инклюзивный подход в образовании призван сформировать положительную педагогическую мотивацию учителей и воспитателей, стереть негативные стереотипы и установки, которые мешают воспринимать «особого ребенка» как целостную личность, полноценного члена общества. Следует предусмотреть в дисциплинах и психологического, и педагогического цикла формирования определенных умений и навыков работы с детьми с особенностями психофизического развития, развитие готовности сотрудничать с коррекционными педагогами и специальными психологами, формирование знаний и умений работы с родителями разных категорий детей. Важным этапом была подготовка студентами проектов-рекомендаций учителям для работы с детьми с различными нозологиями в условиях общеобразовательной школы: с задержкой психического развития, с психопатическими состояниями, с синдромом дефицита внимания и гиперактивностью, с аутизмом, с нарушениями слуха, зрения, речи и т. п. Сущность формирующего эксперимента заключалась в том, чтобы средствами реализации ряда определенных педагогических условий стимулировать становление и развитие каждого из ведущих компонентов структуры готовности будущих педагогов к формированию толерантности у учащихся основной школы (когнитивного, мотивационного и деятельностного) в их единстве.

Ключевые слова: инклюзивное образование, профессиональная подготовка, методы обучения, модель, инклюзивное готовность.

УДК 378.091.212-053.2-056.22-056.24(477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.28>

Приладишева Л.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної
освіти Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Федорова О.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної
освіти Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

The article is devoted to the search of the efficiency of the process of professional training of students to the formation of the investigated quality which is ensured through the implementation of a set of pedagogical conditions, namely: the use of the potential content of pedagogical disciplines for the formation of tolerance of students; positive motivation to engage in inclusive education; the practical orientation of the content of the training of students for future inclusive activities, the application of a competent approach that allows the formation of a coherent structure of the professional activities of future teachers in the context of inclusive education; the use of innovative (problem, interactive, discussion, simulation) teaching methods that provide an active student position, corporate learning of theories and technologies of inclusive education. The effectiveness of the proposed model of the professional training of future teachers for educational work in the context of inclusive education has been experimentally tested. It is emphasized that the formation of the professional competence of teachers who will be members of the team of psychological and pedagogical support of the inclusive child, far from sufficient study of one discipline. Such training should be cross-cutting. The inclusive approach in education is intended to form a positive pedagogical motivation for teachers and educators, to erase negative ste-

reotypes and settings that prevent the perception of a "special child" as a holistic person, a full member of society. It should be envisaged in the disciplines of the psychological and pedagogical cycle of the formation of certain skills and skills of working with children with peculiarities of psychophysical development; development of readiness to cooperate with correctional educators and special psychologists; formation of knowledge and skills of working with parents of different categories of children. An important step was the preparation by the students of projects-recommendations for teachers to work with children with different nosologies in a general education school: with mental retardation, with children with psychopathic conditions, with attention deficit hyperactivity disorder syndrome, with autism, children with hearing impairments, vision, speech etc. The essence of the molding experiment was that the means for the implementation of a number of specific pedagogical conditions stimulate the formation and development of each of the leading components of the structure of the readiness of future teachers for the formation of tolerance in the pupils of the main school (cognitive, motivational and activity) in their unity.

Key words: inclusive education, vocational training, teaching methods, model, inclusive readiness.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Однією з форм освіти дітей з особливими потребами є визнана в багатьох країнах інклюзивна форма навчання. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на засадах забезпечення права дитини навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу. Із метою забезпечення рівних можливостей доступу до якісної освіти інклюзивні навчальні заклади повинні адаптувати та модифікувати програми і плани, форми і методи навчання до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Стратегія розвитку інклюзивної освіти висуває нові вимоги до вчителя загальноосвітньої школи. Він повинен визначати пріоритетні навчальні, виховні, корекційні завдання, напрями реалізації, розробити індивідуальну корекційно-компенсаторну програму розвитку для кожної дитини, урахувуючи нозології, модифікувати навчальні плани, програмний матеріал, методи, форми навчання та виховання до індивідуальних освітніх потреб дітей, орієнтуватись на пізнавальні можливості кожної дитини, розробити різнопланові прийоми та засоби для сприяння загальному розвитку дітей, створювати умови для адаптації дітей з особливостями психофізичного розвитку та здорових дітей, набуття ними соціальних навичок.

Реалізація цієї стратегічної мети залежить від підготовки майбутнього педагога до виконання своїх професійних обов'язків. Так, однією з найважливіших проблем сьогодення постає оновлення змісту, форм, методів, засобів і технологій навчання і виховання майбутніх педагогів, урахувуючи тенденції освітньої інклюзії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемами інклюзії, впровадження інклюзивного навчання в освітній простір займалися такі науковці: В. Бондар, Л. Вавіна, М. Ворон, Е. Данієлс, М. Деркач, Н. Дятленко, В. Засенко, А. Колупаєва, Г. Кукуруза, Ю. Найда, Л. Петушкова, Т. Сак, Є. Синьова, Н. Софій, О. Таранченко та інші. Учені наголошують на винятковій значущості професійної діяльності педагогів, пов'язаній із корекційним спрямуванням освіти.

Мета статті – експериментально перевірити ефективність моделі формування інклюзивної готовності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Теоретичною та методологічною основою для розробки моделі підготовки майбутнього вчителя до роботи в умовах інклюзивної освіти стали аксіологічний, антропологічний, цілісний, особистісно орієнтований, діяльнісний та диференційований підходи. Розроблена модель має такі компоненти: цільовий, змістовий, процесуальний, результативний. Цільовий компонент передбачає формулювання мети і завдань підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти, що відображають ключові змістові компоненти (відповідно до структурного аналізу готовності педагогів до інклюзивної освіти дітей), види професійної діяльності майбутнього педагога інклюзивної освіти, вимоги до результату підготовки педагога в загальноосвітньому просторі.

Змістовий компонент містить теоретичні основи дисциплін та загальнопрофесійні науки, передбачає оволодіння студентами науковими знаннями

щодо дітей з особливими потребами, вміщення блоків знань із юриспруденції, соціології, психології, педагогіки, медицини та інших наук, відповідної інформації про організацію діяльності з такими дітьми, а також із батьками.

Процесуальний компонент вимагає використання методів, засобів і форм навчання, регулювання процесом, орієнтованих на якісну підготовку майбутніх фахівців. Функцією цього компонента є організація навчального процесу відповідно до логіки змісту і поставленої мети.

Результативний компонент характеризується показниками та рівнями готовності майбутнього вчителя до майбутньої роботи, враховуючи особливості організації навчального процесу і контингенту учнів.

До визначених нами педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти належать:

– використання потенціалу змісту педагогічних дисциплін для формування толерантності студентів, позитивної мотивації до здійснення інклюзивного навчання;

– практична орієнтованість змісту підготовки студентів до майбутньої інклюзивної діяльності, застосування компетентнісного підходу, що дозволяє сформувати цілісну структуру професійної діяльності майбутніх педагогів в умовах інклюзивного навчання;

– використання інноваційних (проблемних, інтерактивних, дискусійних, імітаційних) методів навчання, що забезпечують активну позицію студента, корпоративне засвоєння теорій і технологій інклюзивної освіти.

Модель професійної підготовки майбутнього вчителя до формування толерантності в учнів основної школи є відображенням навчально-виховного процесу педагогічного ЗВО, спрямованого на розкриття взаємозв'язку між завданнями, умовами, формами і методами досліджуваного процесу.

Теоретико-методологічний аналіз проблеми виявлення основних чинників та моделі підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти дозволили визначити методіку дослідно-експериментальної роботи. Метою експериментальної роботи стала перевірка педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти.

Перший етап – констатувальний експеримент, під час якого вирішувалися такі завдання: діагностика вихідного рівня сформованості готовності майбутніх учителів до роботи в інклюзивних класах на основі виділених критеріїв, а також складання програми формульованого експерименту.

Другий етап – формульовальний експеримент, що полягав у розробленні моделі підготовки майбутніх

учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти, визначенні педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти, узагальненні отриманих експериментальних даних.

Констатувальний експеримент довів, що підготовці до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти майбутніх учителів поки що не приділяється належної уваги. Студенти не мають певного уявлення про інклюзивну освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітній школі.

Необхідно зазначити, що особливості інклюзивної освіти вивчалися фрагментарно в змісті різних дисциплін. Наприклад, деякі аспекти аномального розвитку дітей, діагностика та особливості навчання входили до змісту дисциплін загальної психолого-педагогічної підготовки: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності». Така частковість висвітлення проблем організації навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи з інклюзивною формою навчання не надає цілісної професійної та особистісної підготовки майбутнього вчителя до роботи із зазначеною категорією дітей.

Студенти експериментальної групи, на відміну від контрольної групи, вивчали навчальну дисципліну «Інклюзивна освіта». Метою навчальної дисципліни є опанування студентами системою знань з інклюзивної освіти для забезпечення всебічної підготовки до навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Під час вивчення дисципліни важливо спрямувати роботу на усвідомлення значущості вміщення дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціум, формування у них мотиваційно-ціннісного ставлення до проблеми якісної і доступної освіти для дітей з обмеженими можливостями здоров'я, визнанням за ними права вибору способу отримання освіти, визнання інтегрованого та інклюзивного навчання як найбільш прийняттого та ефективного для соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Активне навчання не є можливим без активного залучення до процесу навчання самих учасників, тому важливим є використання в освітньому просторі закладу вищої освіти різних способів обговорення з метою отримання зворотного зв'язку від учасників, активізації розумової діяльності, підвищення інтересу до навчання, розвитку самостійності. Деякі способи проведення обговорення особливо ефективні в умовах обмеженого часу та необхідності негайного залучення учасників. Наприклад, ефективним і цікавим є метод обговорення в підгрупах із подальшим запрошенням представника кожної підгрупи до виступу перед усієї групою.

Наводимо приклад інтерактивного обговорення «Толерантність як основа філософії інклюзії»;

епіграф: «Толерантність співзвучна найкращим струнам людської душі».

Метою проведення тренінгу є:

– підвищення рівня проінформованості майбутніх студентів щодо проблеми філософії інклюзивної освіти;

– усвідомлення теоретичних позицій та практичного значення знань;

– обговорення найбільш актуальних питань стосовно інклюзивної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку, визначення шляхів вирішення проблем.

Завдання – представити колективну думку як результат обговорення проблеми формування толерантного суспільства в контексті інклюзивної освіти.

Питання для обговорення:

1. Як Ви розумієте поняття «толерантність» у контексті інклюзивної освіти?

2. Інклюзивне навчання – крок до толерантного суспільства («Навчаючись разом, діти вчать жити разом»).

3. Визначте місце формування толерантності в процесі підготовки майбутніх педагогів дошкільної і початкової освіти.

4. Що, на Вашу думку, означає поняття «толерантна особистісна і професійна самосвідомість педагогів»?

5. Запропонуйте перші три кроки виховання толерантності у дітей.

Інтерактивне обговорення на вищезазначену тему засвідчило підсилення уваги та інтересу студентів до проблеми формування толерантності суспільства в цілому і педагогів зокрема, окреслило наявні протиріччя цього процесу, спонукало молодь до пошуку шляхів вирішення цієї складної проблеми.

Очевидно, що сучасний учитель повинен мати високий рівень фахової, методичної й психологічної готовності виконувати розширений спектр професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Фахова готовність охоплює систему знань із методології інклюзивної освіти, основ загальної, корекційної та соціальної педагогіки і психології, індивідуальних відмінностей і вікових особливостей дітей із різними порушеннями в розвитку, а також володіння високим рівнем корекційно-педагогічної майстерності.

Методична готовність полягає у володінні вчителем загальнопедагогічними та корекційно-розвивальними технологіями.

Психологічна готовність інтегрує в собі особистісні якості педагога (емпатія – здатність відчувати емоційний стан учня і колег, толерантність – спроможність розуміти й приймати унікальність будь-якої особистості, емоційна підтримка іншої людини, рефлексія – уміння самоусвідомлювати результати власної професійної діяльності).

Інклюзивний підхід в освіті покликаний сформувати позитивну педагогічну мотивацію вчителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати «особливу дитину» як цілісну особистість, повноцінного члена суспільства.

Важливим етапом була підготовка студентами проектів-рекомендацій учителям для роботи з дітьми з різними нозологіями в умовах загальноосвітньої школи: із затримкою психічного розвитку, з психопатичними станами, із синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю, з аутизмом, з вадами слуху, зору, мовлення тощо.

Необхідним етапом формування готовності майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти є квазіпрофесійний. На цьому етапі відбувалося застосування отриманих на попередньому етапі знань і операційних компетентностей під час моделювання майбутньої професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, а також рефлексії власної пізнавальної і квазіпрофесійної діяльності.

Майбутні вчителі ознайомилися також із правилами складання індивідуальної програми реабілітації (комплексу оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів із визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання видів діяльності).

Важливою під час проведення формувального експерименту була підготовка матеріалу для бесід з учнями щодо ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, цікавим матеріалом для роздумів стала історія про життя Ольги Скороходової (1911–1982 рр.). Цікавою є й історія про організацію параолімпійських ігор. Такі фактичні матеріали допоможуть учням зробити висновок, що наявність фізичної вади абсолютно не є перешкодою на шляху до отримання високих результатів. Таких людей необхідно поважати, а в повсякденному житті не звертати увагу на наявність вади. Розподіл людей за наявністю фізичної вади є проявом інтолерантності.

Один із важливих складників підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивних класах полягає в залученні до колективного обговорення морально-етичних дилем, складених на матеріалі художніх творів і реальних життєвих ситуацій. Такий підхід вимагає використання проблемно-пошукових методик, які передбачали педагогічне моделювання емоційно значущих завдань, що ґрунтуються на активному пошуку толерантних рішень у ситуації зацікавленого спілкування.

Під час обговорення моральних дилем нами використовувалися прийоми, які спонукали студентів до перегляду власної позиції, сприяли розвитку моральної свідомості: прийом альтернатив-

них наслідків, заміна ролей, урахування почуттів дійових осіб моральної дилеми, прийом використання власного досвіду, заміни ключового персонажа, стимулювання взаємодії шляхом зіставлення різних позицій.

Матеріалом для обговорення слугувало оповідання В. Сухомлинського «Як Сергійко навчився жаліти».

У процесі формувального експерименту нами широко застосовувалися інтерактивні методи навчання, під час яких майбутні вчителі навчалися критично мислити, розв'язувати складні завдання на основі аналізу відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати обдумані рішення, брати участь у дискусіях. У дослідженні ми використовували такі прийоми інтерактивної взаємодії, як «велике коло», «вертушка», «акваріум», «мозковий штурм», «дебати» тощо. Ці прийоми дозволяли студентам не тільки висловлювати власну думку, погляди й оцінки, але й, почувши аргументи партнера, інколи відмовитися від власної позиції або істотно змінити її.

Корисними були вправи під час тренінгу «Розуміти і підтримувати», під час яких студенти вчилися спостерігати за оточенням, розуміти душевний стан людей, прагнення і бажання.

На практичних заняттях студенти доповнювали отримані знання шляхом вивчення досвіду роботи інклюзивних класів, шкіл (публікації, статті в мережі Інтернет, під час педагогічної практики). Вони також ознайомлювалися з особливостями професійної діяльності вчителя, психолога, соціального педагога в інклюзивній школі. Усі матеріали заносилися до папки-портфолію «Електронний портфель учителя». Цей матеріал можна буде використати під час педагогічної практики та подальшої професійної діяльності.

Важливим складником формувального експерименту є розвиток і застосування сформованих ключових компетентностей практичної і дослідницької діяльності студентів. Найбільшого ефекту на цьому етапі можна досягти під час педагогічної практики в умовах реального процесу інклюзивного навчання. Проте ми розуміємо епізодичне поширення такого виду навчання в загальноосвітніх школах. Використовувалися практичні завдання та завдання дослідницького характеру, які виконуються студентами в процесі педагогічної практики. Серед таких завдань є дослідження стану проблеми навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я в конкретній загальноосвітній школі, завдання на діагностику сформованості колективу, в якому присутні діти з особливими освітніми потребами (можливо, за індивідуальною формою навчання), та ролі в колективі, вивчення особистості учнів, їх залучення до колективу, розробка програми ефективного залучення цих дітей до навчально-виховного процесу класу, формулю-

вання умов, за яких у цій загальноосвітній школі можливе здійснення інклюзивного навчання.

Сутність формувального експерименту полягала в тому, щоб засобами реалізації низки визначених педагогічних умов стимулювати становлення й розвиток кожного з провідних компонентів структури готовності майбутніх педагогів до формування толерантності в учнів основної школи (когнітивного, мотиваційного й діяльнісного).

Перевірка ефективності обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивних класах здійснювалася шляхом проведення на початку і в кінці формувального експерименту контрольних діагностичних зрізів. Формувальний експеримент проводився на базі Навчально-наукового Інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Для експерименту відібрано дві групи студентів: експериментальну (23 особи) та контрольну (28 осіб). Групи добиралися так, щоб забезпечувався приблизно однаковий склад і вихідний рівень сформованості готовності до роботи в інклюзивній освіті.

Перед початком експерименту нами досліджено ставлення студентів до проблем і переваг інклюзивної освіти. Студентам пропонували написати твір і обґрунтувати, чому вони бачать/не бачать працювати в інклюзивному класі.

10% майбутніх учителів взагалі не бачать працювати в інклюзивному класі й не бачать переваг інклюзивної освіти. Решта опитаних указали, що вони погодились би бути вчителем класу, де є діти з порушеннями психофізичного розвитку (за необхідності). Мотивами такого вибору називали: можливість допомогти дітям адаптуватись до життя, необхідність виховувати у здорових дітей співчуття, обов'язок перед іншими людьми, можливість набути досвіду роботи з різними категоріями учнів, бажання переконатись у своїх силах, бажання проявити соціальну активність, можливість підготувати дітей із вадами до життя в суспільстві. Водночас навіть позитивно налаштовані студенти вважають роботу в інклюзивному класі дуже важкою і фізично, і морально. Респонденти не впевнені, що їм вистачить терпіння, відповідальності, сили волі. Вони розуміють, що загальних уявлень про дітей із вадами розвитку не є достатньо, необхідно оволодіти методикою навчання цих дітей, прийомами реалізації індивідуального підходу. Окремі студенти припускають, що не зможуть навчати хворих дітей через жалість до них, можуть нанести їм шкоду через недостатність досвіду або така робота поглинатиме весь вільний час.

24% майбутніх педагогів думають, що в інклюзивному класі дітей із вадами ображатимуть, здорові діти будуть обділені увагою вчителя, оскільки

вона спрямовуватиметься на хворих, вади дітей можуть негативно вплинути на психіку вчителя.

Отримані дані свідчать про необхідність упровадження моделі підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти.

Навчання студентів контрольної групи здійснювалося традиційним способом, навчання студентів експериментальної групи реалізовувалося за розробленою моделлю підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти.

На контрольному етапі експерименту виконано перевірку ефективності моделі підготовки майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти. У студентів здійснено вимірювання сформованості компонентів готовності майбутніх учителів технології до роботи в умовах інклюзивної освіти.

Для оцінки рівня сформованості мотиваційного компонента застосовано методіку К. Замфир у модифікації О. Реана. Для визначення рівня когнітивного компонента проведено тестування в процесі навчання майбутніх учителів. Для оцінки діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивної освіти проведено дослідження за допомогою модифікованих шкал К. Романової.

Із метою визначення рівнів готовності майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти розроблено такі рівні: високий - досягається за умов сформованості компонента від 71% до 100%; середній - досягається за умов сформованості компонента від 36% до 70%; низький - досягається за умов сформованості компонента від 0% до 35%. Майбутній учитель досягне високого рівня, якщо три компоненти сформовано на високому рівні. До середнього рівня належать педагоги, у яких компоненти сформовано на середньому рівні. Якщо два з трьох сформовано на низькому рівні, то вчитель перебуває лише на першому.

Результати педагогічного експерименту свідчать про те, що до закінчення навчання у більшості студентів в експериментальній групі компоненти готовності майбутнього вчителя до роботи з учнями в умовах інклюзивної освіти сформовані

на середньому і високому рівні (70% і 30% відповідно), тоді як у контрольній групі більшість залишилися на низькому і середньому рівнях (20% і 65% студентів відповідно).

Таким чином, результати педагогічного експерименту свідчать про доцільність упровадження запропонованої моделі підготовки майбутнього вчителя до роботи в умовах інклюзивної освіти в навчальний процес.

Висновки. Таким чином, вищевикладене свідчить про те, що для формування професійної компетентності вчителів, які будуть членами команди психолого-педагогічного супроводу інклюзованої дитини, не є достатньо вивчення однієї дисципліни. Така підготовка має бути наскрізною. Слід передбачити у дисциплінах і психологічного, і педагогічного циклу формування певних умінь і навичок роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, розвиток готовності співпрацювати з корекційними педагогами і спеціальними психологами. формування знань і вмінь роботи з батьками різних категорій дітей. Доцільним є вміщення у зміст педагогічної практики роботи в інклюзивних класах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойко В.О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження. *Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 4. С. 1–4.
2. Гуревич Р.С. Компетентнісний підхід у професійно-педагогічній освіті. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2 / Нац. акад. пед. наук України [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.]. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. С. 137–142.
3. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред.. В.Г. Кремень. Київ: Хрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Захарчук М.Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні. URL: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 5. Статті. Київ: Рад. школа, 1977. С. 584–590.